

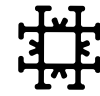

ВОЛОДИМИР
ШУХЕВИЧ

ГЛУЦЬЩИНА

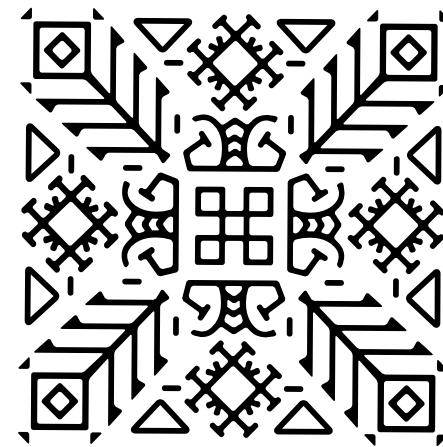

Видавць
Олександр
Габчук

ВОЛОДИМИР
ШУХЕВИЧ

ГІДУЛЬЩИНА

В 5 ЧАСТИНАХ

ХАРКІВ
ВИДАВЕЦЬ ОЛЕКСАНДР САВЧУК
2018

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ЦЕНТР УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ ІМЕНІ Д. І. БАГАЛІЯ

*Висловлюємо щирю вдячність
за безкорисливе сприяння виходу в світ цього видання:
дирекції та колективом Центральної наукової бібліотеки
ХНУ імені В. Н. Каразіна, Львівської національної наукової
бібліотеки України імені Василя Стефаника, а також особисто
пн. Юрію Шухевичу, Ігорю Мамонтову, Ірині Журавльовій,
Андрієві Малишчу, Богданові Якимовичу, Михайлові Квітці,
Сергієві Білоконю, Вадиму Щербі та Олександрі Шевлюзі*

Шухевич В. О.

Ш 98 Гуцульщина : в 5 частинах / Володимир Шухевич ; передм.
А. А. Карпенко ; післям. М. С. Глушко ; упоряд. О. О. Савчук. —
(Репринтне видання 1899–1908 рр.). — Харків : Видавець Олек-
сандр Савчук, 2018. — 1218, [10] с., [294 іл.].

ISBN 978-966-2562-96-5

Перевидання фундаментальної праці Володимира Шухевича «Гуцульщина» (у п'ятьох частинах, 1899–1908 рр.) здійснюється репринтним способом і вперше виходить під однією палітуркою. Досі «Гуцульщина» залишається зразком самовідданої праці у справі збереження автентичної української культури та багатющим джерелом знань про традиційне життя гуцулів.

Для перевидання написано передмову (Андрій Карпенко) та післямову (Михайло Глушко), що з'ясовують роль пропонованої праці на момент її виходу на початку ХХ ст., а також актуалізують значення «Гуцульщини» сьогодні.

УДК 39(477.85/.87)

© Шухевич В. О., 1899–1908
© Карпенко А. А., передмова, 2018
© Глушко М. С., післямова, 2018
© Чекаль О. Г., художнє оформлення, 2018
© Савчук О. О., упорядкування, 2018

ISBN 978-966-2562-96-5

ЗМІСТ

Андрій КАРПЕНКО

З ІСТОРІЇ НАПИСАННЯ «ГУЦУЛЬЩИНИ»13

ГУЦУЛЬЩИНА

[Передмова В. Шухевича]41

[ПЕРША ЧАСТЬ]

I. Огляд фізикографічний (орографія, гідрографія, геологія, клімат, плоди мінеральні, фльора, фавна)	43
II. Огляд етнологічний	67
III. Статистичний огляд	96
IV. Гуцульське село	113
V. Гуцульський оседок	128
VI. Гуцульська церков	157
VII. Гуцульська ноша	162
VIII. Гуцульський харч	182
Зміст першої частини	187

ДРУГА ЧАСТЬ

IX. Звичайні заняття Гуцулів	191
1. Праця в оседку	191
Жорна	192
Робота коло лену і колопнів	193
Вовна	197
Шитє	199
Олій	207
Копанє	210
Оранє	210
2. Сінокоси	214
3. Бутини. Сплавачка	219
4. Полонина	230
5. Рибарство	268
6. Стрілецтво	275

Х. Домашній промисл.....	286
1. Лижкарство.....	293
2. Коритарство.....	294
3. Боднарство.....	295
4. Столярство.....	298
5. Кушнірство.....	298
6. Ткацтво.....	300
7. Гончарство.....	305
8. Мосяжництво.....	318
9. Вироби з ременя.....	338
10. Різбярство.....	338
Зміст першого тому [першої та другої частин].....	365

ТРЕТА ЧАСТЬ

XI. Родини.....	369
XII. Гуцульське весіля.....	379
XIII. Гуцульські струменти.....	437
XIV. Гуцульські танці.....	446
XV. Гуцульські пісні.....	449
[Нотні записи]	
I. На скрипку.....	451
II. На фльоіру і сопівку.....	460
III. На трембіту.....	468
IV. Сьпіванки.....	470
а) весільні.....	470
б) коломийки.....	477
[Тексти]	
1. Коломийки.....	479
2. Сьпіванки.....	522
3. Жовнярські сьпіванки.....	540
4. Поетичні оповідання.....	553
XVI. Смерть.....	609
Зміст третьої частини.....	624

ЧЕТВЕРТА ЧАСТЬ

[XVII. Обряди церковні].....	627
Час і єго поділ.....	627
Різдво.....	635
Коляди.....	649
[Нотні записи].....	649

[Тексти].....	652
I. Священикови.....	652
II. Коляди під вікнами.....	661
III. Коляди газді.....	676
IV. Коляди газдині.....	695
V. Коляди вдовиці.....	709
VI. Коляди парубкови.....	713
VII. Коляди дівчині.....	729
VIII. Коляди дитині.....	756
IX. Коляди загальні.....	758
X. «Умерла» (коляда).....	797
«Пльисанки».....	806
«Кругльики».....	814
«Розпльиси».....	818
Новий Рік.....	819
Йордан.....	829
Стрітенє.....	836
Говіне.....	836
Федоровиця.....	838
Веснованє.....	839
Благовіщенє.....	840
Писанки.....	842
Бечкова неділя.....	854
Страсний тиждень.....	854
Паска.....	856
Паскєвник.....	859
Волочівний понедівник.....	867
Рахманський великдень.....	869
Власія.....	871
Сорок Мучеників.....	871
Прокопія.....	871
Сьвято Юрія.....	872
Св[ятого] Марка.....	875
Бориса і Гліба.....	875
Вознесеніє.....	875
Зелені сьвята.....	876
Храм богацький.....	877
Храм у бідної.....	881
Іванішне сьвято.....	884
Кирика.....	890
Ілії.....	890

Панталеймона.....	890
Маковея.....	890
Преображеніє.....	890
Усік[новенія] гл[ави] св[ятого] Івана.....	892
Симеона Стовпника.....	892
Чудо Арх[истратига] Михаїла.....	892
Воздвижене Чес[ного] Хр[еста].....	892
Еван[гелиста] Луки.....	893
Великомуч[еника] Димитра.....	893
Косми і Дамяна.....	893
Воведене Пресв[ятої] Богор[одиці].....	894
Андрея Апостола.....	895
Николая чудотворця.....	897
Зміст четвертої частини.....	898

ПЯТА ЧАСТЬ

Передмова.....	901
XVIII. Гуцульські приказки.....	903
1. Про сотворенє світа.....	903
2. Початок світа і боротьба Сатани з Богом.....	909
3. Перші явидники.....	911
4. Їйк біда з Богом хотїла тримати війну і їйк собі наробила бідий.....	912
5. За старшого Сатану-Ирода і Бога.....	913
6. Триюда у ланцах і як він урвав ся.....	913
7. За що Юда прикований.....	914
8. Запроданє роду людського Адамом і конець світа.....	915
9. Велити.....	916
10. Перший млин.....	917
11. Жертва.....	917
12. Потопа.....	918
13. Ной і одноріг.....	919
14. Соломон і єго мати.....	919
15. Соломон і Біда.....	920
16. Соломон і баба, що хотїла віддавати си.....	920
17. Соломона і слабїсть єго.....	921
18. Їйк Соломон мїрїв землю.....	921
19. Смерть Соломона.....	922
20. Конець світа.....	922
21. Конець світа.....	923

22. Смерть Мойсея.....	923
23. За Юду Скарупійського.....	924
24. Як Ісус перед Жидами ховав си.....	925
25. Сус Христос і Петро.....	926
26. Мандрівка Суса Христа і св[ятого] Петра.....	926
27. Христос і Петро молотїльниками.....	927
28. Жовнїр старий, Господь Бог, Петро і Павло.....	928
29. Св[ятий] Павло.....	931
30. Як з крови св[ятого] Івана вийшла патеруха.....	932
31. Св[ятий] Николай і Антосїй.....	933
32. Св[ятий] Николай і Якуб.....	933
33. Св[ятий] Николай безгрішний і грїшний.....	934
34. Св[ятий] Николай і стрїльці.....	934
35. Св[ятий] Николай і Єлена Константина.....	935
36. Казка за Єлену Константину.....	937
37. Служба трох братів у Бога; рай і пекло.....	938
38. Без Бога ані до порога.....	942
39. Хлопець віщун і колідочка чудесна.....	945
40. Як пустий парубок посватав цареву дївку.....	949
41. Казка за вівчїра та срібні вівці.....	950
42. Бай чортівський.....	953
43. Їйк пїйницьи записав душу чортови і їйк визволив си з того.....	955
44. Їйк записаний чортови став злодїєм; чому є злодїї на свїті.....	956
45. Вандрівний Гриць, поганий цар, єго слуга чорт і христїянцка царицьи.....	958
46. Сватанє у поганого царя; голод, вітер, мороз.....	960
47. Набожний віт у пеклі.....	961
48. Віт лупїй у пеклі.....	963
49. Иван-віщун, біда і піп.....	964
50. Їйк бідний вїбрав души з пекла.....	965
51. Вдячний мертвец.....	966
52. Чорт і циган.....	969
53. Божий Фін.....	970
54. Божий Фін.....	974
55. Зрадлива сестра.....	978
56. За хлопцьи та єго лиху маму.....	981
56. Про золотого хлопцьи і царівну ¹⁾	986
57. Хлопець віщун і єго зрадлива сестра.....	988

¹⁾В оригіналі допущено помилку: дві приказки під номером 56. — *Олександр Савчук*.

58. Трійонсин.....	990
59. Колисаний дуб.....	992
60. Закльятий цар.....	995
61. Вандрівка віслуженого жовньора Ганцина.....	997
62. Смерть.....	1001
63. Покараний стрілець.....	1002
64. За нетленного.....	1004
65. Йик легінь шукав страху.....	1005
66. За три брата тай біду.....	1007
67. В неволи у вірлів.....	1008
68. Богач і сатана.....	1010
69. Перчович.....	1015
70. Сто синів рідних.....	1019
71. Чоловік і жінка.....	1022
72. Вдячний мервець.....	1025
73. За богача, що свої маєтки на бідних потратив.....	1029
74. Йик люта жінка вігнала з пекла чортів.....	1031
75. Калай війтом.....	1033
76. За братів бідного и богатого.....	1034
77. Бідний и вітер.....	1035
78. Бідний, чорт и прошак.....	1037
79. За три брата, що служили у Бога.....	1037
80. Служба за три червоні.....	1038
81. Дурень.....	1041
82. За злодії.....	1043
83. Три сини.....	1045
84. Клинка злодій.....	1046
85. На злодію шьипка горит.....	1049
86. Спілька жида з Грицем.....	1050
87. Недотепний хлопець.....	1052
88. Казка-небилицьи.....	1053
89. За гнів.....	1054
90. Скасованє панщини.....	1055
91. За жидівського Ивана и дурних жидів.....	1056
92. За дльичого жиди голови гольи, ино пейси лишьют.....	1057
93. Чому Волохи куці сорочки но по ремінь носьи?.....	1059
94. Циганин.....	1059
95. Дідько в Сиготі.....	1060
96. Война хлопа з Поляком.....	1060
97. Йик множат си брехні.....	1061
98. Гостина у Жьибівців.....	1061

99. Йик жид стрітив си з мерцем.....	1062
100. Про віщуна та когута.....	1062
101. Чому тепер зьвір не говорить.....	1063
102. Стара котюга и потьи.....	1064
103. Стара котюга и вовк.....	1067
104. Лис и кіт.....	1068
105. Когутик и курочка.....	1069
106. Так сьвіт платит.....	1069
107. По через шо шуті кози?.....	1070
108. Орел и мурашок.....	1071
XIX. Повірки про опришків і скарби.....	1072
1. Олекса Довбуш.....	1072
2. Юра Оженьик.....	1090
3. Оршан.....	1092
4. Дмитро Марусьик.....	1093
5. Бойчук.....	1094
6. Кричук.....	1095
7. Мирон Штола.....	1095
Конець опришкам.....	1096
XX. Про скарби.....	1097
XX. Про земні боги та про непрості люде ²⁾	1100
1. Лісні-Лісниці.....	1100
2. Нявки-Мавки.....	1102
3. Русавки-Люзони.....	1103
4. Нічниці.....	1104
5. Мамуни.....	1104
6. Потопельники.....	1104
7. Відьми. — Опирі.....	1105
8. Нетленні.....	1112
9. Мольфарі.....	1113
10. Чинатарі.....	1114
11. Місьишники.....	1114
12. Вовкуни-Вовкулаки.....	1114
13. Верхоблюд.....	1115
14. Ворожки.....	1116
15. Ворожит.....	1117
16. Сточники.....	1117
17. Урекливий.....	1120
18. Знахар-Знахарка.....	1122

²⁾В оригіналі допущено помилку: два розділи під номером XX. — *Олександр Савчук.*

19. Примівник	1122
20. Градівник	1123
XXI. Чередінники.....	1128
А) Чьиредованя за для людей.....	1128
Б) Чьиредованя за для маржини	1131
В) Чьиредованя за для бжіл	1136
Г) Чьиредованя против насланя тарганів	1138
XXII. Гуцульське лічництво.....	1139
А) Об'яви недуг і їх ліченє	1140
Б) Недуги і їх ліченє	1141
I. Внутрішні.....	1141
II. Недуги нервового укладу	1150
III. Жіночі недуги	1152
IV. Шкірні й інші недуги	1152
Поправедна смерть і 11 причкових	1156
XXIII. Віруваня про рослини й звіврів і ужиток з них	1157
А) Ростини	1157
Б) Зьвірі	1165
XXIV. Загадки.....	1177
XXV. Словарець до всіх V-ти томів «Гуцульщини».....	1182
Зміст пятої части	1199

Михайло ГЛУШКО

«ГУЦУЛЬЩИНА» ВОЛОДИМИРА ШУХЕВИЧА — ВІДОБРАЖЕННЯ СТАНУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОГРАФІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ — НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	1205
ВІД УПОРЯДНИКА	1217
КОЛЬБОРОВІ ІЛЮСТРАЦІЇ.....	після с. 1218

Андрій КАРПЕНКО

З ІСТОРІЇ НАПИСАННЯ «ГУЦУЛЬЩИНИ»

Гуцульщина — етнографічний район України, який приваблював не одне покоління народознавців. Найкраще його вивчив Володимир Шухевич — відомий український етнограф, фольклорист, публіцист, педагог, культурно-освітній і громадський діяч.

Народився В. Шухевич 15 травня 1849 р. у с. Тишківці сучасного Городенківського району Івано-Франківської області в сім'ї священика й інтелектуала Осипа (Йосифа) Шухевича та Анни з дому Кульчицьких. Відзначимо, що Шухевичі мали родинні зв'язки з письменниками Яковом Головацьким і Миколою Устияновичем. Навчався В. Шухевич у Коломийській, Станіславській, а з 1865 р. — у Чернівецькій гімназіях. Однак через суперечки з учителями-консерваторами залишив Чернівці й перевівся до академічної гімназії у Львові. У 1870 р. В. Шухевича забрали до війська (службу відбував у Будапешті, Відні та Львові). Середню освіту завершив у Будапешті, після чого вступив на філософський факультет Віденського університету, де слухав лекції з математики, фізики та української мови. У 1877 р. закінчив Львівський університет. Після тривалого виконання обов'язків суплента, у 1890 р. номінований професором реальної школи у Львові, де працював до 1913 р. (викладав зоологію, ботаніку, мінералогію, геологію, фізику та математику)¹.

В. Шухевич брав активну участь у громадському житті Львова: був членом товариств «Дружній лихвар» та «Просвіта», дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, головою товариств «Руська Бесіда» (1896–1904), «Львівський Боян» (1891–1903), Музичного товариства

¹Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (далі — ВР ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України), ф. 167, спр. 3470, арк. 28–29; *Арсенич П.* Етнографічна й культурно-освітня діяльність Володимира Шухевича / Петро Арсенич // Народна творчість та етнографія. — 2004. — № 3. — С. 16.